

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

МОНАСТИРЕЦЬКИЙ ВІТАЛІЙ ЛЕОНІДОВИЧ

УДК 342.9 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Сокурєнко Олена Анатоліївна,

Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Юнін Олександр Сергійович,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
проректор

кандидат юридичних наук, доцент

Червяков Олександр Іванович,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
начальник Інституту Служби безпеки України

Захист відбудеться «23» грудня 2025 р. о 9⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03037, м. Київ, просп. Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «21» листопада 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Наявна безпекова ситуація в Україні засвідчує, що критична інфраструктура в сучасних цивілізованих державах перетворилася з допоміжного елемента забезпечення життєдіяльності суспільства на системоутворюючий та базовий чинник національної безпеки, від стійкості якого безпосередньо залежить функціонування публічної влади, економіки, обороноздатності й основних соціальних процесів. Енергетичні, транспортні, інформаційно-комунікаційні, фінансові та інші життєво важливі об'єкти формують складну взаємопов'язану мережу, порушення якої здатне спричинити негативні наслідки загальнодержавного масштабу. В умовах постійних атак на критичну інфраструктуру України питання її захисту набуває не лише технічного чи організаційного, а й передусім військового характеру. Зазначене забезпечує низка суб'єктів, у системі яких самостійне місце належить Службі безпеки України.

Діяльність вказаного органу в цій сфері має специфічний характер з огляду на особливості правового статусу Служби, а також властивості власне критичної інфраструктури. Зазначене своєю чергою зумовлює підвищені вимоги до правової визначеності, легітимності й ефективності застосовуваних повноважень. Водночас динамічний розвиток законодавства про критичну інфраструктуру, поява нових форм загроз і трансформація моделі державного управління спонукають до ґрунтовного наукового осмислення адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України в цій сфері.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Варто зауважити, що в останні роки багато проблемних аспектів, пов'язаних із діяльністю служби безпеки України, у своїх наукових працях розглядали: О. В. Антонюк, І. Р. Байрак, О. М. Бандурка, М. В. Барандій, В. М. Бесчастний, В. М. Біліченко, С. В. Бунін, М. М. Бурбика, З. М. Бурик, А. В. Гайдук, Ю. В. Гаруст, Є. А. Гетьман, О. О. Гречко, Н. В. Гришина, Р. З. Дарміць, О. Ю. Дахно, О. В. Джафарова, Є. В. Дуліба, Д. Г. Заброта, В. О. Зозуля, А. М. Ключко, Є. В. Кобко, Ю. І. Коваленко, А. Т. Комзюк, І. В. Кременовська, В. В. Крижна, В. І. Курило, К. М. Куркова, Л. В. Лазоренко, А. О. Левчук, В. І. Литвиненко, Л. І. Луценко-Миськів, А. А. Манжула, О. Ю. Мішин, В. Ю. Оксін, В. В. Полухович, І. С. Процик, Я. Ф. Радиш, О. М. Рєзнік, К. В. Ростовська, О. Ю. Салманова, М. О. Саракуца, Є. Ю. Соболюк, С. В. Сокирко, О. А. Сокурєнко, Л. В. Сорока, О. В. Стасів, Т. О. Цимбалістий, О. І. Червяков, Р. В. Шаповал, С. О. Шатрава, О. О. Шевчук, К. В. Шкарупа, О. С. Юнін.

Водночас, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі фактично неопрацьованим є питання дослідження адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Таким чином, наявність низки прогалин та недоліків правового й організаційного характеру, складна безпекова ситуація, а також відсутність комплексних монографічних досліджень обумовлюють актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження, присвяченого адміністративно-

правовим засадам діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, затвердженої Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX; Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023 року № 825-р. Тема роботи узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб встановити сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, а також на основі узагальнення правозастосовної практики надати обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері, з урахуванням викликів і загроз, обумовлених військовою агресією.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких *завдань*:

– розкрити захист об'єктів критичної інфраструктури як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет діяльності Служби безпеки України;

– встановити місце Служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури;

– розкрити завдання, принципи й нормативні засади забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України;

– з'ясувати сутність та окреслити структуру адміністративно-правового статусу Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури;

– визначити поняття й узагальнити особливості адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України;

– виокремити адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України;

– розкрити взаємодію Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованого втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури;

– окреслити специфіку стратегічного планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури, виокремити місце в ньому Служби безпеки України;

– запропонувати напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають у процесі діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічну основу дисертації становлять різноманітні методи наукового пізнання. Так, використання методу *документального аналізу* та *аналітичного* методу дало змогу розкрити захист об'єктів критичної інфраструктури як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет діяльності Служби безпеки України (підрозділ 1.1); встановити місце Служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури (підрозділ 1.2). *Структурно-логічний* та *системно-функціональний* методи застосовано з метою розкриття завдань, принципів і нормативних засад забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України (підрозділ 1.3); з'ясування сутності й окреслення структури адміністративно-правового статусу Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури (підрозділ 1.4). Визначити поняття та узагальнити особливості адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України дав змогу *логіко-семантичний метод* (підрозділ 2.1). *Формально-юридичний* метод використано для того, що визначити адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України (підрозділ 2.2). Застосування *функціонального методу* уможливило надання характеристики взаємодії Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованого втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури (підрозділ 2.3), а також з'ясування особливостей стратегічного планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури, визначення місця в ньому Служби безпеки України (підрозділ 3.1). Запропонувати напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури (підрозділ 3.2) вдалося за допомогою методів *моделювання* та *прогнозування*.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи становлять праці фахівців з галузі конституційного, адміністративного права, а також інших

наукових дисциплін, зокрема теорії держави та права, теорії управління, соціології, філософії. *Нормативно-правову основу* праці ставить Конституція України, а також низка законодавчих, підзаконних і відомчих нормативно-правових актів Служби безпеки України. *Інформаційною та емпіричною базою* дисертаційної роботи є науково-періодичні видання, статистичні дані діяльності Служби безпеки України, наукова публіцистика, аналітичні матеріали тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою спробою встановити сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, а також надати обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері з урахуванням сучасних викликів і загроз. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, зокрема:

вперше:

– визначено характерні особливості взаємодії Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованого втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури: 1) у відповідних правовідносинах Служба безпеки України переважно відіграє роль координатора, а отже, вона є обов'язковим учасником процесу погодження стратегічно важливих рішень, пов'язаних із захистом об'єктів критичної інфраструктури; 2) така спільна діяльність передбачає узгодження рішень і дій Служби безпеки України з одним або декількома органами влади, а також операторами критичної інфраструктури, що необхідно через високий рівень взаємозалежності систем; 3) до взаємодії активно залучається громадський сектор, представники якого беруть участь у моніторингу, аналізі ризиків, обговоренні політик безпеки та формуванні культури кібер- та фізичної стійкості; 4) специфіка взаємодії полягає в тому, що Служба безпеки України передає іншим інституціям релевантні, а іноді й засекречені дані про загрози, що дозволяє прискорити реагування на ризики, а також покладає на інші сторони взаємодії додаткову відповідальність; 5) у межах практичної реалізації відповідної спільної діяльності увагу зосереджено переважно на профілактиці, що охоплює раннє виявлення та блокування загроз, включно з попередженням диверсій, кібератак, інсайдерських дій; 6) спрямована на синхронізацію стандартів і вимог безпеки між різними секторами; 7) взаємодія передбачає об'єднання кібербезпеки, фізичного захисту, антикризового управління, антитерористичної діяльності й розвідки, що відповідає сучасним реаліям; 8) інклюзивність взаємодії, адже Служба безпеки України залучає та обговорює ключові питання безпеки з професійними об'єднаннями, галузевими асоціаціями та профільними експертами; 9) ключовою метою взаємодії є створення такої системи захисту критичної інфраструктури, яка здатна витримати тривалі й комбіновані впливи, характерні для сучасних воєнних і кібервикликів;

– запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий механізм захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України», зміст якого запропоновано розглядати крізь призму таких елементів: 1) адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури; 2) інституційна основа реалізації відповідних інструментів; 3) нормативні акти, що визначають порядок і специфіку реалізації останніх;

– окреслено особливості стратегічного планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури, до яких віднесено такі: 1) орієнтація на довгостроковий прогноз ризиків і сценаріїв загроз, які можуть бути скореговані залежно від безпекової, економічної та інших ситуацій; 2) має комплексний характер, адже має враховувати й поєднувати фізичну, технологічну, інформаційну, організаційну складові та кібербезпеку; 3) передбачає узгодження та координацію дій різними державними органами, операторами інфраструктури та суспільними інституціями; 4) має не лише превентивний характер, спрямований на запобігання інцидентам, а й реактивний; 5) враховує критичні залежності між різними секторами інфраструктури, зокрема критичної; 6) потребує чіткого розподілу ресурсів і компетенції спеціально уповноважених суб'єктів; 7) передбачає регулярне оновлення планів на основі аналізу інцидентів і результатів моніторингу;

удосконалено:

– визначення поняття критичної інфраструктури, яким запропоновано вважати сукупність матеріальних і нематеріальних об'єктів, що мають критичне значення для нормального функціонування всієї держави, її економіки, національної безпеки, оборони, соціального сектору, порушення яких потенційно становить загрозу або має ризик спричинення реальної шкоди національним інтересам, функціонуванню державного апарату, життю, здоров'ю та добробуту населення;

– твердження про те, що Служба безпеки України як правоохоронний орган виконує правоохоронну, правозастосовну та інші публічні функції, які безпосередньо пов'язані із захистом прав, свобод, законних інтересів суспільства та кожної окремої людини від протиправних посягань, зокрема на об'єктах критичної інфраструктури; встановленням осіб, які вчинили правопорушення, збором доказів їх вини та притягненням до юридичної відповідальності;

– теоретичний підхід щодо тлумачення адміністративно-правових інструментів захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України, якими запропоновано розуміти передбачені чинним законодавством форми, засоби, способи й заходи, що використовуються органами та підрозділами СБУ для формування необхідного стану безпеки об'єктів критичної інфраструктури, підтримання стійкості їх функціонування, а також безпосереднього захисту від будь-яких загроз і посягань;

– наукове бачення критеріїв оцінювання ефективності діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, які запропоновано поділити на дві групи: 1) якісні,

а саме: законність та обґрунтованість управлінських рішень і заходів; відповідність діяльності СБУ характеру та рівню воєнних і гібридних загроз; рівень превентивності у виявленні та нейтралізації загроз об'єктам критичної інфраструктури; ефективність міжвідомчої координації та взаємодії з операторами критичної інфраструктури; адаптивність управлінських рішень до динаміки воєнної обстановки; дотримання принципу пропорційності й балансу між безпекою та правами людини; якість організаційно-правового забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури; рівень підзвітності й контрольованості діяльності; 2) кількісні, зокрема: кількість виявлених і нейтралізованих загроз об'єктам критичної інфраструктури; кількість попереджених диверсійних, терористичних загроз та кібератак; частка об'єктів критичної інфраструктури, охоплених превентивними заходами безпеки; середній час реагування на загрози й інциденти; кількість проведених координаційних заходів, спільних операцій і нарад; кількість обов'язкових приписів, рекомендацій або заходів реагування, реалізованих операторами критичної інфраструктури; рівень безперервності функціонування об'єктів критичної інфраструктури під час воєнних загроз; динаміка зниження інцидентів безпеки порівняно з попередніми періодами;

дістало подальшого розвитку:

– узагальнення кола принципів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України, до яких віднесено засади: законності та верховенства права; забезпечення й дотримання прав та свобод людини і громадянина; координованості та взаємодії; гнучкості й адаптивності до змін; конфіденційності та захисту таємної інформації;

– поняття взаємодії Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованому втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури, якою запропоновано розуміти врегульовану нормами чинного законодавства систему узгоджених дій, заходів, інформаційного обміну тощо між Службою безпеки України та іншими уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами управління критичною інфраструктурою та інститутами громадянського суспільства, що спрямована на виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз незаконного втручання, а також на забезпечення безперервності та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури;

– обґрунтування наукової думки про те, що суб'єкти загальнодержавного рівня забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури виконують широкі функції та відповідають за реалізацію глобальних цілей, пов'язаних із формуванням і провадженням державної політики у сфері критичної інфраструктури; визначенням об'єктів, які належать до системи останньої; здійсненням координації та управління іншими суб'єктами захисту, а також організацією їх взаємодії; розробленням і затвердженням стратегічних документів, пов'язаних із проведенням заходів захисту;

– теза про те, що реалізація Службою безпеки України адміністративно-правових інструментів захисту критичної інфраструктури переважно відбувається в співпраці з іншими уповноваженими в цій сфері діяльності суб'єктами, що пояснюється декількома моментами: по-перше, превалюванням принципу координованості та взаємодії забезпечення Службою безпеки України безпеки і стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури; по-друге, тим фактом, що Служба безпеки України не здійснює безпосереднє управління щодо останніх та має спільно працювати з операторами, секторальними органами тощо;

– твердження про те, що участь Служби безпеки України в міжвідомчих робочих групах забезпечує безперервний обмін оперативною інформацією, яка є критично важливою для раннього виявлення загроз, адже втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури часто має багатоетапний характер і може виявлятися паралельно в різних сферах, а інші інституції, залучені до робочої групи, отримують доступ до аналітичних можливостей Служби безпеки України та її здатності реагувати на загрози державного рівня, що посилює їхню спроможність діяти у сфері захисту критичної інфраструктури.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються і можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для проведення подальших досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – у процесі вдосконалення та розробки нових нормативно-правових актів різної юридичної сили, у нормах яких закріплено адміністративно-правові засади діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури;

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури;

– *освітньому процесі* – під час підготовки підручників, навчальних посібників, а також лекцій і навчальних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право», «Правоохоронна діяльність», «Національна безпека та оборона» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 4–5 червня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку

використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок. Список використаних джерел містить 180 найменувань на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету й завдання роботи, об'єкт і предмет, схарактеризовано методологічне підґрунтя, аргументовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації, у яких відображено його ключові теоретичні та практичні положення, а також визначено структуру й обсяг рукопису.

Розділ 1 «Загальні засади діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Захист об'єктів критичної інфраструктури як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет діяльності Служби безпеки України»* здійснено аналіз наукових підходів, який засвідчив суттєву відмінність між законодавчим і доктринальним розумінням критичної інфраструктури. Зауважено, що тлумачення вчених відрізняються більшою комплексністю, відображають специфічні характеристики категорії, її вплив на соціум і середовище його життєдіяльності. Сформульовано висновок про те, що критична інфраструктура – це сукупність матеріальних і нематеріальних об'єктів, що мають критичне значення для нормального функціонування всієї держави, її економіки, національної безпеки, оборони, соціального сектору, порушення яких потенційно становить загрозу або має ризик спричинення реальної шкоди національним інтересам, функціонуванню державного апарату, життю, здоров'ю та добробуту населення. Запропоновано авторське бачення щодо тлумачення поняття «захист об'єктів критичної інфраструктури».

Акцентовано на тому, що відповідь на питання про сутність критичної інфраструктури як об'єкта адміністративно-правового регулювання полягає в специфіці правовідносин, на які спрямовано її вплив. Відповідне регулювання впорядковує адміністративно-правові відносини, тобто суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються у сфері публічного управління та реалізації публічних функцій.

Зауважено, що державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури – це стратегічні й тактичні вектори діяльності органів державної влади та інших уповноважених суб'єктів публічного управління щодо організації та ефективної реалізації діяльності у сфері захисту критичної інфраструктури в Україні, які обумовлені об'єктивними умовами суспільно-політичного, економічного розвитку, безпекової ситуації тощо. Попри той факт, що державна політика поширюється на всю територію України та стосується не лише публічного, а й приватного сектору, її розробка, нормативне оформлення, а також безпосередня реалізація – це предмет діяльності органів

державної влади різних рівнів, які наділені відповідним колом повноважень і необхідною компетенцією.

Сформульовано авторський підхід щодо характеристики захисту об'єктів критичної інфраструктури як об'єкта адміністративного-правового регулювання і предмет діяльності Служби безпеки України.

У підрозділі 1.2 «Місце Служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури» зазначено, що розкрити роль і значення Служби безпеки України як суб'єкта захисту критичної інфраструктури неможливо без аналізу правового статусу інших суб'єктів, що забезпечують безпеку та стійкість об'єктів, які до такої інфраструктури належать.

Виокремлено загальнодержавний рівень забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури, аналіз якого засвідчив, що суб'єкти цієї ланки виконують широкі функції та відповідають за реалізацію глобальних цілей, пов'язаних із: формуванням і провадженням державної політики у сфері критичної інфраструктури; визначенням об'єктів, які належать до системи останньої; здійсненням координації та управління іншими суб'єктами захисту, а також організацією їх взаємодії; розробленням і затвердженням стратегічних документів, пов'язаних з проведенням заходів захисту, тощо.

Обґрунтовано, що суб'єкти забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури другого, регіонально-галузевого, рівня – це основний масив державних органів, які реалізують заходи та інструменти, спрямовані на: а) забезпечення функціонування об'єктів критичної інфраструктури за встановленими законодавством секторами; б) прогнозування та виявлення потенційно наявних загроз їх безпеці, а також реагування на порушення і протиправні дії стосовно вказаних об'єктів. У вказаній групі Служба безпеки України – це спеціальний функціональний, правоохоронний орган, предметом діяльності якого є боротьба із суспільно небезпечними діями окремих осіб та/або їх груп, вчинюваних на об'єктах критичної інфраструктури та щодо них, що становить ризики національній безпеці.

Здійснено аналіз норм чинного законодавства, яке регулює діяльність Служби безпеки України та питання захисту критичної інфраструктури, на основі чого аргументовано, що у відповідних правовідносинах самостійне місце належить Службі безпеки України. Наведено низку аргументів для підтвердження вказаної тези.

У підрозділі 1.3 «Завдання, принципи й нормативні засади забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України» акцентовано на тому, що завдання забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України – це комбінація цілей, які виконуються цим органом особливого призначення в його поточній діяльності та безпосередньо як суб'єктом захисту критичної інфраструктури. Здійснено аналіз норм чинного законодавства, на основі чого сформульовано авторський підхід щодо завдань

забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України.

Розкрито загальнотеоретичні підходи до тлумачення поняття «принципи», на основі чого запропоновано авторський підхід щодо кола принципів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. До переліку відповідних засад зараховано принципи: законності й верховенства права; забезпечення та дотримання прав і свобод людини та громадянина; координованості та взаємодії; гнучкості й адаптивності до змін; конфіденційності та захисту таємної інформації.

Проаналізовано нормативно-правові акти різної юридичної сили, які визначають правові засади забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. Встановлено, що стан нормативних засад забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури в діяльності Служби безпеки України можна оцінити як загалом сформований, але такий, що залишається недостатньо систематизованим і орієнтованим передусім на безпекові та контррозвідувальні аспекти. Наведено низку аргументів для підтвердження цієї тези.

У підрозділі 1.4 «Сутність і структура адміністративно-правового статусу Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури» визначено зміст категорій «статус», «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус», на основі чого сформульовано власний підхід до тлумачення адміністративно-правового статусу Служби безпеки України в контексті захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Виокремлено та схарактеризовано такі елементи адміністративно-правового статусу Служби безпеки України: компетенція, повноваження, гарантії діяльності із захисту критичної інфраструктури та відповідальність за ефективність провадження останньої.

Наголошено, що адміністративно-правовий статус Служби безпеки України характеризується багатьма відмінними аспектами, які визначають унікальність органу та його впливовість, що передбачає статус правоохоронного та спеціально уповноваженого органу з питань забезпечення охорони державної таємниці, ключове місце серед суб'єктів боротьби з тероризмом, а також високий рівень управлінської незалежності. Встановлено, що належне закріплення наведених елементів адміністративно-правового статусу Служби безпеки України на законодавчому рівні має вкрай важливе значення, що забезпечить більш ефективне та якісне виконання Службою своїх завдань і функцій у досліджуваній сфері суспільного життя.

Розділ 2 «Характеристика адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Поняття та особливості адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України» з'ясовано, що загальними характерними властивостями поняття «адміністративно-правовий механізм» є такі: 1) це – явища суворо

регламентовані нормами адміністративного законодавства й уточнені положеннями підзаконних, відомчих актів тощо; 2) основу цього механізму становлять інструментальні, прикладні елементи, які застосовуються для досягнення юридично значущого результату; 3) їх реалізація відбувається в діяльності спеціального кола уповноважених законодавством носіїв публічної влади, які становлять інституційну складову механізму; 4) зазвичай результатом втілення у життя такого механізму є ефективне та успішне виконання суб'єктом публічних повноважень покладених на нього завдань і функцій, завдяки чому відбувається реалізація певних суспільно-правових відносин та поведінки їх учасників. Сформульовано авторський підхід щодо тлумачення адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України.

Елементами досліджуваного адміністративно-правового механізму визнано такі: 1) адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури; 2) інституційна основа реалізації відповідних інструментів; 3) нормативні акти, що визначають порядок і специфіку реалізації останніх. Надано змістову характеристику кожному з наведених елементів.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України» здійснено оцінку комплексу наукових підходів щодо змісту і значення адміністративно-правових інструментів, що дало підстави виокремити такі ознаки вказаної категорії: 1) зміст інструментів становлять форми, заходи, засоби та способи публічно-управлінської, офіційної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо реалізації покладених на них законодавством функцій і завдань у певних сферах та галузях суспільних відносин; 2) перелік доступних до використання адміністративно-правових інструментів визначається нормативно-правовими засадами діяльності кожного окремого суб'єкта владних повноважень; 3) адміністративно-правові інструменти мають різний обсяг, зміст і результат здійснення. Це – гнучка категорія, у якій може набувати вираження як об'ємна, стратегічно орієнтована активність, так і дії, спрямовані на отримання певного оперативного, точкового результату; 4) зазвичай результат використання адміністративно-правових інструментів – це приведення в дію приписів нормативно-правових актів, завдяки чому впорядковуються суспільно-правові відносини певного типу та поведінка їх учасників.

Констатовано, що адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України – це передбачені законодавством України форми, засоби, способи й заходи, які використовуються органами та підрозділами Служби безпеки України для формування необхідного стану безпеки об'єктів критичної інфраструктури, підтримання стійкості їх функціонування, а також безпосереднього захисту від будь-яких загроз і ризиків.

Виокремлено коло відповідних адміністративних інструментів. Наголошено, що ці інструменти є важливою складовою діяльності Служби безпеки України у сфері захисту критичної інфраструктури, оскільки саме через

них забезпечується превентивний, регулятивний та охоронний вплив держави на стратегічно значущі об'єкти.

У підрозділі 2.3 «Взаємодія Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованому втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури» розкрито етимологію поняття «взаємодія», на основі чого доведено, що взаємодія Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованому втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури – це врегульована нормами чинного законодавства система узгоджених дій, заходів, інформаційного обміну тощо між Службою безпеки України та іншими уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами управління критичною інфраструктурою та інститутами громадянського суспільства, спрямована на виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз незаконного втручання, а також на забезпечення безперервності та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури.

На підставі результатів аналізу норм чинного законодавства та правозастосовної практики визначено особливості взаємодії Служби безпеки України з іншими державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованому втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури в сучасних умовах. Наприклад, участь Служби безпеки України в міжвідомчих робочих групах забезпечує безперервний обмін оперативною інформацією, яка є критично важливою для раннього виявлення загроз, адже втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури часто має багатоетапний характер і може виявлятися паралельно в різних сферах. Своєю чергою інші інституції, залучені до робочої групи, отримують доступ до аналітичних можливостей Служби безпеки України та її здатності реагувати на загрози державного рівня, що підсилює їхню спроможність діяти у сфері захисту критичної інфраструктури.

Доведено, що вказана взаємодія має ключове значення для формування комплексної, стійкої та превентивної системи національної безпеки. Наголошено, що сучасні загрози, такі як кібератаки, диверсійні дії, інформаційні операції та технологічні ризики, роблять ізольовану діяльність будь-якого одного суб'єкта протидії недостатньою та неефективною. Участь Служби безпеки України в широкій мережі взаємодії забезпечує своєчасне виявлення небезпек, оперативний обмін інформацією та залучення необхідних компетенцій для захисту критично важливих систем, від яких залежить функціонування держави та базові потреби громадян.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Стратегічне планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури й місце в ньому Служби безпеки України» наголошено, що забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури є складним і

багатоаспектним процесом, який потребує побудови ефективної системи стратегічного планування.

Зазначено, що стратегічне планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури – це довгостроковий, системний та комплексний процес формування цілей, принципів, пріоритетів і механізмів, спрямованих на попередження, мінімізацію та нейтралізацію загроз, що можуть порушити безперервність роботи життєво важливих інфраструктурних систем держави. Таке планування має комплексний характер, адже передбачає узгодження дій між різними державними органами, операторами критичної інфраструктури, силовими структурами, науковими установами та громадськими інституціями, що забезпечує всебічне бачення ризиків і подальшого опрацювання шляхів їх подолання.

Аргументовано положення про те, що стратегічне планування в досліджуваній сфері охоплює визначення потенційних сценаріїв небезпеки, моделювання їх впливу, створення превентивних програм, розробку політик реагування та механізмів відновлення, а також забезпечення необхідних ресурсів, компетенцій і нормативної підтримки для досягнення стабільного та безпечного функціонування інфраструктурних об'єктів у мирний час і за умов криз чи воєнних загроз. Усе зазначене вище сприяє тому, що стратегічне планування слугує фундаментальним інструментом державного управління, який забезпечує прогнозованість, адаптивність та стійкість систем, від яких залежить життєдіяльність і стабільність функціонування суспільства.

Здійснено аналіз низки нормативно-правових актів, що визначають стратегічні засади планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Окреслено недоліки Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, а саме: по-перше, План видається досить загальним і містить відносно розмиті адміністративно-правові механізми для практичного виконання; по-друге, у ньому немає чітких показників оцінки ефективності, через що складно оцінити, чи досягнуто поставлені цілі; по-третє, недостатньо визначено питання ресурсів, зокрема фінансових, технічних і кадрових, які описані поверхово; по-четверте, механізми взаємодії з приватним сектором та громадськістю практично не деталізовані, хоча ці суб'єкти відіграють важливу роль у забезпечення безпеки критичної інфраструктури; по-п'яте, процедура обміну інформацією залишається нечіткою, що може впливати на швидкість і якість реагування на загрози.

Проаналізовано діяльність Служби безпеки України в межах здійснення стратегічного планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Доведено, що у відповідних відносинах Служба слугує інтегруючою ланкою між різними державними органами, операторами інфраструктури та іншими учасниками системи безпеки.

У підрозділі 3.2 «Напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури в умовах правового режиму воєнного стану» зауважено, що війна суттєво вплинула на функціонування Служби безпеки

України в контексті захисту критичної інфраструктури, а також виявила прогалини та недоліки правового й організаційного характеру в роботі цього державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Зауважено, що специфіка правового статусу Служби безпеки України, а також особливості її функціонування та важливість захисту об'єктів критичної інфраструктури обумовлюють той факт, що значна частина нормативно-правового матеріалу є засекреченою, що ускладнює оцінку стану адміністративно-правового регулювання досліджуваної сфери суспільного життя. Зосереджено увагу на прогалинах законів України «Про Службу безпеки України» та «Про критичну інфраструктуру».

Встановлено, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в умовах правового режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури має передбачати гармонізацію законів України «Про Службу безпеки України» та «Про критичну інфраструктуру» в частині: а) визначення місця Служби в системі суб'єктів захисту критичної інфраструктури; б) закріплення та деталізації повноважень Служби в межах захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Наголошено, що запровадження будь-яких нормативно-правових змін є фактично неможливим поза вдосконаленням організаційних та управлінських аспектів діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури. У цьому контексті аргументовано, що першим кроком має бути створення зрозумілої системи оцінювання ефективності діяльності СБУ за відповідним напрямом. Виокремлено якісні та кількісні критерії оцінювання діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Обґрунтовано визначальну роль кадрового забезпечення в діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури в умовах правового режиму воєнного стану, оскільки саме людський фактор є ключовим елементом реалізації її адміністративно-правових, оперативно-службових і координаційних повноважень. Кадрове забезпечення визначає реальну спроможність Служби виконувати покладені на неї завдання в досліджуваній сфері суспільного життя. Особливо це актуально в умовах воєнного стану, коли суттєво зростає інтенсивність і складність загроз, що потребує наявності достатньої кількості підготовлених фахівців, здатних діяти в умовах підвищеного ризику, дефіциту часу та високої відповідальності.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягало в тому, щоб встановити сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, а також на основі узагальнення правозастосовної практики надати обґрунтовані пропозиції

та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі:

1. Розкрито сутність захисту критичної інфраструктури, зокрема доведено, що це – комплексна, систематична, багатовекторна діяльність, яка реалізується в процесі створення та управління об'єктом критичної інфраструктури та спрямовується на профілактику, попередження, виявлення та припинення загроз безпеці функціонування та власне факту існування такого об'єкта, відшкодування шкоди та виправлення негативних наслідків у разі реалізації загроз. Зауважено, що захист об'єктів критичної інфраструктури як об'єкта адміністративно-правового регулювання характеризується тим, що ця діяльність: по-перше, детермінована обов'язком держави забезпечувати права, свободи, законні інтереси людини та громадянина, а також створювати безпечні для життя та здоров'я нації умови існування; по-друге, організовується та здійснюється у форматі окремої ланки державної політики; по-третє, проводиться щодо об'єктів, віднесення яких до критичної інфраструктури відбувається за волею уповноважених органів державної влади в нормативно встановленому порядку. Крім того, захист критичної інфраструктури належить до предмета діяльності Служби безпеки України, яка протидіє правопорушенням у цій сфері та є одним з правоохоронних органів, що входять до складу системи відповідних суб'єктів захисту.

2. Доведено, що Служба безпеки України має досить вузьке спрямування діяльності у сфері забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Служба є спеціалізованим правоохоронним органом, уповноваженим протидіяти загрозам, що мають підвищений рівень публічної небезпеки та які здатні завдати шкоди не лише окремим об'єктам критичної інфраструктури, а й життєво важливим інтересам суспільства та держави загалом. Наголошено, що саме комплексний характер цих загроз, які можуть зачіпати безпеку населення, суверенітет і конституційний лад, зумовлює унікальне місце Служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування досліджуваної сфери, а її повноваження дозволяють не лише реагувати на посягання та різноманітні загрози, а й здійснювати превентивний вплив, формуючи ключову ланку державного механізму захисту критично важливих об'єктів.

3. З'ясовано, що завданнями забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України є такі: 1) участь у реалізації (у межах визначеної Законом України «Про Службу безпеки України» та відповідними відомчими нормативно-правовими актами компетенції, мети й завдань) державної політики у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури; 2) здійснення у встановленому законодавством порядку попередження, профілактики, виявлення, розкриття та розслідування злочинів, які належать до підслідності органів Служби безпеки України та вчинені на об'єктах критичної інфраструктури або стосовно них; 3) організація та реалізація заходів, спрямованих на боротьбу з тероризмом, диверсіями, зокрема з використанням інформаційних і цифрових технологій, на об'єктах

критичної інфраструктури; 4) виявлення осіб, організованих злочинних груп та злочинних організацій, діяльність яких спрямована на порушення безпеки об'єктів критичної інфраструктури, перешкоджання їх нормальній роботі, а також забезпечення притягнення цих осіб до встановленої законом відповідальності; 5) організаційне, матеріально-технічне, кадрове, фінансово-господарське та інше забезпечення діяльності органів і підрозділів Служби безпеки України, залучених до забезпечення безпеки й захисту об'єктів критичної інфраструктури від злочинів, що належать до її підслідності; б) систематична оцінка ризиків, моніторинг наявних загроз критичній інфраструктурі держави з огляду на умови об'єктивної дійсності політичного, економічного, військового та іншого змісту, а також планування заходів протидії таким загрозам, мінімізації їх негативного впливу; 7) особлива процедура організації та забезпечення системної взаємодії між органами, підрозділами Служби безпеки України та іншими суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури з питань обміну інформацією, планування спільних профілактичних заходів, реагування на загрози безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури; 8) забезпечення захисту відомостей, що становлять державну таємницю, у сфері роботи об'єктів критичної інфраструктури.

Встановлено, що принципи забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України – це нормативно закріплені та засновані на загально визнаних цінностях і призначенні права, базові юридичні засади, які визначають зміст, організацію та порядок діяльності Служби безпеки України щодо запобігання загрозам, охорони й підтримання стабільного функціонування об'єктів критичної інфраструктури. До таких принципів віднесено: законність та верховенство права; принцип забезпечення та дотримання прав та свобод людини і громадянина; координованості та взаємодії; гнучкості та адаптивності до змін; конфіденційності та захисту таємної інформації.

Обґрунтовано, що стан нормативних засад забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури в діяльності Служби безпеки України можна оцінити як загалом сформований, але такий, що залишається недостатньо систематизованим і орієнтованим передусім на безпекові та контррозвідувальні аспекти. Досліджуване нормативне регулювання забезпечує Службу безпеки України необхідними повноваженнями для виявлення та нейтралізації загроз об'єктам критичної інфраструктури, однак воно переважно зосереджене на реагуванні на загрози, а не на комплексному забезпеченні стійкості та безперервності їх функціонування. Водночас спостерігається недостатня деталізація механізмів координації з іншими суб'єктами захисту критичної інфраструктури й обмежена регламентація превентивних заходів, що знижує ефективність практичної реалізації відповідних повноважень.

4. Зазначено, що адміністративно-правовий статус Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури – це системна сукупність визначених законодавством України юридичних елементів, які

встановлюють місце, роль і призначення Служби безпеки України в суспільно-правових відносинах, що виникають з метою реалізації діяльності, спрямованої на забезпечення безпеки і стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Наголошено, що адміністративно-правовий статус Служби безпеки України характеризується багатьма відмінними аспектами, які визначають унікальність органу та його впливовість, що передбачає статус правоохоронного та спеціально уповноваженого органу з питань забезпечення охорони державної таємниці, ключове місце серед суб'єктів боротьби з тероризмом, а також високий рівень управлінської незалежності. Безпосередньо структура цього статусу охоплює компетенцію, повноваження, гарантії діяльності із захисту критичної інфраструктури та відповідальність за ефективність провадження останньої.

5. З'ясовано, що адміністративно-правовий механізм захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України – це юридична конструкція, яку становлять адміністративно-правові інструменти, що реалізуються уповноваженими органами, підрозділами, окремими посадовими особами Служби з метою впливу на сферу критичної інфраструктури, а також забезпечення стійкості, безпеки функціонування зарахованих до неї об'єктів. Структуру цього адміністративно-правового механізму становлять: 1) адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури; 2) інституційна основа реалізації відповідних інструментів; 3) нормативні акти, що визначають порядок і специфіку реалізації останніх.

6. Констатовано, що адміністративно-правові інструменти є важливою складовою діяльності Служби безпеки України у сфері захисту критичної інфраструктури, оскільки саме через них забезпечується превентивний, регулятивний та охоронний вплив держави на стратегічно значущі об'єкти. Попри те, що Служба традиційно асоціюється передусім з кримінально-процесуальними формами протидії злочинності, її роль як суб'єкта публічної адміністрації є не менш значущою. Використовуючи надані законом повноваження, Служба безпеки України формує та реалізує комплекс управлінських і контрольних-наглядних механізмів, спрямованих на попередження загроз, підтримання стійкості та безперебійності функціонування критичної інфраструктури. Крім того, у цьому контексті Служба не обмежується загальними адміністративними засобами, адже її спеціальний статус передбачає можливість застосування більш складних правових інструментів, характерних для контррозвідувальної, антитерористичної та інформаційно-аналітичної діяльності. Саме поєднання цих загальних і спеціальних адміністративно-правових механізмів забезпечує комплексний, системний характер державного впливу на сферу, що має вирішальне значення для національної безпеки.

7. Аргументовано, що взаємодія Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованому втручанням в роботу об'єктів критичної інфраструктури має ключове значення для формування комплексної, стійкої та превентивної системи національної безпеки. Сучасні загрози, такі як кібератаки, диверсійні дії, інформаційні

операції та технологічні ризики, роблять ізольовану діяльність будь-якого одного суб'єкта протидії недостатньою та неефективною. Участь Служби безпеки України в широкій мережі взаємодії забезпечує своєчасне виявлення небезпек, оперативний обмін інформацією та залучення необхідних компетенцій для захисту критично важливих систем, від яких залежить функціонування держави та базові потреби громадян. Співпраця з державними структурами дозволяє узгоджувати стандарти безпеки, формувати спільну політику реагування та координувати дії в разі кризових ситуацій. Водночас взаємодія з громадськими організаціями та професійними спільнотами посилює прозорість, забезпечує додаткові канали моніторингу загроз, сприяє поширенню знань про безпеку й залучає експертний потенціал, що є особливо важливим у сфері швидко змінюваних технологій. Така модель співпраці створює багаторівневу систему захисту, у якій Служба безпеки України слугує центральним координатором, а державні та громадські партнери – активними учасниками процесу, що підвищує стійкість критичної інфраструктури та мінімізує ризики її виведення з ладу чи використання в шкідливих цілях.

8. Узагальнено, що стратегічне планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури є ключовим елементом національної політики у сфері безпеки, оскільки воно визначає довгострокові підходи до захисту систем, від яких залежить життєдіяльність держави та суспільства. Таке планування спрямоване не лише на забезпечення безперервного функціонування об'єктів критичної інфраструктури, а й на підвищення її здатності протистояти комплексним, гібридним і технологічно складним загрозам, характерним для сучасного безпекового середовища. Констатовано, що в межах стратегічного планування Служба безпеки України посідає центральне та системоутворююче місце. Її роль визначається тим, що Служба безпеки України є основним державним органом, відповідальним за захист національної безпеки від диверсій, терактів, агентурної діяльності, кібератак та інших форм несанкціонованого втручання, які здатні порушити роботу критично важливих систем. У межах стратегічного планування Служба забезпечує аналітичну підтримку, виявляє загрози, проводить контррозвідальні заходи, координує діяльність інших суб'єктів безпеки та здійснює погодження документів, пов'язаних з кіберзахистом і фізичною безпекою об'єктів. Її участь гарантує включення до планів реалістичних оцінок ризиків, своєчасного отримання інформації про потенційні небезпеки та впровадження заходів, що відповідають актуальним викликам. Таким чином, стратегічне планування у сфері критичної інфраструктури набуває цілісного та дієвого характеру саме завдяки тому, що Служба безпеки України слугує інтегруючою ланкою між різними державними органами, операторами інфраструктури та іншими учасниками системи безпеки. Її діяльність забезпечує злагодженість процесів, підвищує ефективність превентивних заходів і формує підґрунтя для стійкості держави до загроз, що здатні мати стратегічні наслідки.

9. Встановлено, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури має передбачати: по-перше,

забезпечення гармонізації законів України «Про Службу безпеки України» та «Про критичну інфраструктуру» в частині: а) визначення місця Служби безпеки України в системі суб'єктів захисту критичної інфраструктури; б) закріплення та деталізації повноважень Служби в межах захисту об'єктів критичної інфраструктури; по-друге, уточнення правового статусу Служба безпеки України в межах виконання завдань у сфері захисту критичної інфраструктури, а також окреслити коло таких завдань і визначити повноваження; по-третє, узгодженість норм, що регулює правовий статус режиму воєнного стану нормам законів, які регулюють питання захисту критичної інфраструктури, включно з уніфікацією процедур прийняття управлінських рішень; по-четверте, розробку та прийняти Типового положення про порядок взаємодії суб'єктів захисту критичної інфраструктури, метою якого має бути створення єдиного, чіткого й обов'язкового для застосування адміністративно-правового механізму координації діяльності суб'єктів захисту критичної інфраструктури, спрямованого на забезпечення безперервного, узгодженого й ефективного функціонування об'єктів критичної інфраструктури, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію загроз їх безпеці, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, з дотриманням принципів законності, пропорційності, відповідальності та розмежування компетенції між усіма учасниками.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Монастирецький В. Л. Поняття адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 505–510.

2. Монастирецький В. Л. Місце служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. *KELM*. 2023. № 7 (59). С. 477–480 (Республіка Польща).

3. Монастирецький В. Л. Адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури службою безпеки України. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 865–870.

4. Monastyretskyi V. Definition of the administrative and legal status of the security service of Ukraine with regard to the protection of critical infrastructure facilities. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 4. P. 33–37.

5. Монастирецький В. Л. До проблеми визначення поняття критичної інфраструктури та її захисту. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 4. С. 246–250.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Монастирецький В. Л. Принципи забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2020. С. 132–134.

7. Монастирецький В. Л. Структура адміністративно-правового статусу Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 144–146.

8. Монастирецький В. Л. Завдання забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4–5 черв. 2024 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 98–100.*

АНОТАЦІЯ

Монастирецький В. Л. Адміністративно-правові засади діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягало в тому, щоб встановити сутність і розкрити особливості адміністративно-правових засад діяльності Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури, на основі чого надати обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в цій сфері, з урахуванням викликів і загроз обумовлених військовою агресією.

Схарактеризовано захист об'єктів критичної інфраструктури як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет діяльності Служби безпеки України. Встановлено місце Служби безпеки України в системі суб'єктів забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Розкрито завдання, принципи й нормативні засади забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. Розкрито сутність і окреслено структуру адміністративно-правового статусу Служби безпеки України щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури. Визначено поняття та виокремлено особливості адміністративно-правового механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. Виділено адміністративно-правові інструменти захисту об'єктів критичної інфраструктури Службою безпеки України. Надано характеристику взаємодії Служби безпеки України з державними та громадськими інституціями в процесі запобігання несанкціонованого втручання у функціонування об'єктів критичної інфраструктури. Розкрито особливості стратегічного планування забезпечення безпеки та стійкості функціонування об'єктів критичної інфраструктури та місце в ньому Служби безпеки України. Опрацьовано напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в умовах режиму воєнного стану щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури.

Ключові слова: критична інфраструктура, об'єкт, захист адміністративно-правове регулювання, завдання, принципи, нормативно-правові засади, адміністративно-правовий статус, Служба безпеки України, адміністративно-правовий механізм, адміністративно-правові інструменти, взаємодія, стратегічне планування, удосконалення, адміністративне законодавство.

SUMMARY

Monastyretskyi V.L. Administrative and legal principles of the activities of the Security Service of Ukraine in the protection of critical infrastructure facilities. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific task, which was to establish the essence and reveal the features of the administrative and legal principles of the activities of the Security Service of Ukraine in the protection of critical infrastructure facilities, on the basis of which to provide substantiated proposals and recommendations aimed at improving administrative legislation in this area, taking into account the challenges and threats caused by military aggression.

The protection of critical infrastructure facilities is characterized as an object of administrative and legal regulation and the subject of activity of the Security Service of Ukraine. The place of the Security Service of Ukraine in the system of entities ensuring the security and stability of the functioning of critical infrastructure facilities is established. The tasks, principles and regulatory frameworks for ensuring the security and stability of the functioning of critical infrastructure facilities by the Security Service of Ukraine are disclosed. The essence and structure of the administrative and legal status of the Security Service of Ukraine regarding the protection of critical infrastructure facilities are clarified and outlined. The concepts and features of the administrative and legal mechanism for protecting critical infrastructure facilities by the Security Service of Ukraine are defined. Administrative and legal instruments for protecting critical infrastructure facilities by the Security Service of Ukraine are highlighted. The interaction of the Security Service of Ukraine with state and public institutions in the process of preventing unauthorized interference in the functioning of critical infrastructure facilities is described. The strategic planning for ensuring the security and stability of the functioning of critical infrastructure facilities and the place of the Security Service of Ukraine in it are disclosed. The directions of improving the administrative and legal regulation of the activities of the Security Service of Ukraine under martial law regarding the protection of critical infrastructure facilities have been worked out.

Keywords: critical infrastructure, facility, protection, administrative and legal regulation, tasks, principles, regulatory and legal foundations, administrative and legal status, Security Service of Ukraine, administrative and legal mechanism, administrative and legal instruments, interaction, strategic planning, improvement, administrative legislation.